

Часопис “Політика і Час”, № 5, с.14-22, 2001

СТЕЖКА В АНТАРКТИДУ

Наша наука її вже, можна сказати, вторувала. З далекого білого континенту щойно повернулася п'ята наукова експедиція. Причому, як і всі інші, — не з порожніми руками. Британці, мабуть, задоволені, що свого часу подарували дослідну станцію «Фарадей» саме українцям. І що ця «антарктична перлина» прибрала іншу гучну назву — «Академік Вернадський».

Про справді щедру й рідкісну в міждержавних відносинах даровизну, либонь, знають усі. Та, напевне, мало кому відомо, яку величезну роль при цьому відіграла українська дипломатія, а вірніше кажучи, — наш перший Надзвичайний і Повноважний Посол у Великій Британії. Щоб дізнатися про все детальніше, завітаємо до директора Інституту біохімії НАН України академіка С.В.КОМІСАРЕНКА. Саме він обіймав цю відповідальну дипломатичну посаду на зорі нашої незалежності.

– З чого ж, Сергію Васильовичу, все розпочалося? Яким чином у поле зору такої зайнятої загальними державними проблемами людини, як Надзвичайний і Повноважний Посол, потрапила британська антарктична станція?

Трапилося це випадково. Випадково - чому? У наше посольство надходила величезна пошта... Я отримував щодня десятки листів! Листи були різні - від приватних осіб, різних фірм, урядових організацій... Раптом у цьому потоці бачу лист британської антарктичної служби. У ньому повідомлялося - у зв'язку зі скороченням державного фінансування припиняє свою роботу і продається одна з антарктичних станцій... То, мабуть, був циркуляр, звернений до багатьох держав і зацікавлених міжнародних організацій.

– У листі йшлося про «Фарадея»?

– Так. Він справді торкався однієї з відомих і, між іншим, найкрасивіших британських станцій... Щиро кажучи, на той час, тобто влітку 1993 року, я про неї не знав нічого. Але так собі зразу подумав: добре було б, аби цей «Фарадей» опинився в розпорядженні нашої науки! Бо ж відомо - українські дослідники Антарктиди й Арктики ще в складі радянських експедицій нагромадили солідний науковий матеріал. Та оскільки з розвалом СРСР все відійшло до Росії, дослідницьку базу було втрачено... А тут вимальовується така перспектива! Не відкладаючи справу у довгий ящик, я написав кілька листів. До британського антарктичного відомства. В МЗС України і нашу Академію наук. З одного боку, треба було уточнити умови продажу станції. З іншого - чи потрібна вона нашій країні. Тобто, узнати думку уряду й науки... Невдовзі з Києва повідомили, що це справа цікава, за «Фарадея» варто поборотися.

- Невже все складалося так гладенько?

- А вам хотілося б перешкод, конфліктів? Ні, такого, настільки я пам'ятаю, не було. Звичайно, окремі скептичні голоси пролунали. Мовляв, такий складний час, економічні труднощі, а тут ще й Антарктида... Бо утримувати так далеко сучасну дослідну базу - справа дорога. Та противників придбання станції було так мало, що про це всерйоз годі й говорити... Краще розповім, як розгорталося все далі. Британці теж відповіли на мій лист. Виклали детальніше умови продажу. Проте якоїсь певної суми за станцію не назвали. І тут, вже знаючи позицію нашої держави, я зміркував: а чи не могла б Британія передати нам станцію... безкоштовно? Як-то кажуть, зглянувшись на нашу молодість і бідність. А також (і це підкреслюю особливо!) - враховуючи добрі стосунки між англійською та українською дипломатичними службами. Я, скажімо, завжди відчував з боку британського форін-офісу велику допомогу. У той час посольство ще не мало ні своєї бази даних, ні власних джерел ділової інформації. І англійці були дуже доброзичливі щодо нас. Розуміли наші потреби і, по можливості, їх задовольняли.

- Сергію Васильовичу! Ми, здається, наблизилися до кульмінації. Страшенно цікаво: якими аргументами, крім апелювання до доброти, Ви схилили на свій бік англійців?

- Я передусім говорив про високий потенціал нашої української науки. У чому не було перебільшень. Я казав, що англійські вчені зможуть працювати на станції й після передачі її Україні. Наука, власне, інтернаціональна. Це загальновідомо. Така станція могла б бути й спільною. Часто-густо великі проблеми вирішуються саме шляхом міжнародного наукового співробітництва... Як бачите, нічого особливого в моїй аргументації не було. Інша річ, що належало знати, де все це написати чи сказати, як і

кому...

- От-от... Даруйте, що я Вас перебиваю. .. Але не можу не згадати слів наукового керівника Українського Антарктичного центру, члена-кореспондента НАН України Петра Федосійовича Гожики. Підкреслюючи Ваші величезні заслуги у «здобутті» «Фарадея», він із захопленням говорив про Вашу енергію, ерудицію, прекрасне знання англійської мови... Не секрет бо, що саме останнє буває ключиком, яким відчиняють найвищі іноземні двері. А Ви ж, кажуть, були навіть членом Королівського автомобільного клубу...

- Що ж, приємно, коли не забувають твої зусилля. До речі, й сам Петро Федосійович зробив у справі антарктичної станції дуже багато. Ну, а мова... То для дипломата справді архіважливо. Хоч я не вважаю себе в англійській асом... Та повернімося все-таки у річище нашої бесіди. Після певних переговорів британці зацікавилися моїми пропозиціями, почали йти назустріч. І тут розпочалася робота - як юридична (посольська), так і між британськими та українськими вченими. Останні приїздили до Англії, домовлялися про співпрацю. Забігаючи трохи наперед, скажу - перша експедиція на антарктичну станцію була справді змішаною. В ній працювали і наші, і британські дослідники... Що ще я відзначив би? При всій симпатії до нас і нашої молодії держави британці дещо сумнівалися, чи зможемо ми освоїти «Фарадея» і нести естафету досліджень на їхньому, тобто високому рівні...

- Так, так. Їхні експерти, як я чував, навіть побували в Києві, Харкові... Так пильно, отже, зважували наші «антарктичні дивіденди»...

- А що тут дивного? Передавши нам станцію, британці зовсім не мали наміру про неї забути. Вони були зацікавлені (і це відображено у певних документах), щоб вона функціонувала в інших руках у контексті глибоких міжнародних досліджень Антарктиди. І при тому - без негативних екологічних наслідків. Білий континент - величезна природна лабораторія. Крім того, що унікальна - вона екологічно чиста. Її оберігають від забруднення високі міжнародні угоди. А «Фарадей» до того ж був розташований у дуже мальовничому місці. Він уже тоді приваблював туристів.

- Так. Один тур туди коштував від трьох до шести тисяч доларів...

- Гроші, звичайно, не малі. Та хай собі мандрує той, у кого вони є. Уявляєте? Пропливає серед айсбергів корабель з туристами, а на материку

- станція. І над нею майорить синьо-жовтий прапор. Теж популяризація держави!

- Головним, що змусило британців відмовитися від «Фарадея», було, Ви кажете, зменшення державного фінансування... А мені вчені розповідали таке. На станції нібито якось захворіла людина. Та так тяжко, що знадобилася допомога з великої землі. Лікарі й прибули. Але запізно. Позаяк добиралися в Антарктиду по воді. Ви ж знаєте - на «Фарадеї» літаки не сідають. Там немає злітно-посадкової смуги: ніде її будувати... Нещасний дослідник вмер. В Англії це було сприйнято як трагедія. Отож зробили висновок: справи на «Фарадеї» згорнути, а з подальшими дослідженнями осісти на іншій британській станції. За 300 миль. Тут швидко збудували величезну злітно-посадкову смугу. Природні умови це дозволяли. Відтак «Фарадей» опинився на виданні... Звичайно, з Вашою допомогою нашої науці поталанило. Ми - не британці. Переб'ємося й без авіації. Тим паче, що станція обладнана за останнім словом техніки. А щодо побутових умов, то, як казали очевидці, вона нагадує урядовий курорт. Але така ось історія...

- Нічого з цього приводу не скажу. Я чую це вперше. Зате хочу наголосити

- факт безкоштовної передачі Україні першокласної дослідницької бази в Антарктиді я розглядаю як справді шляхетний, щедрий, щирий і доброзичливий жест з боку Великої Британії. Ви запитували про кульмінаційний момент «антарктичної епопеї». Він полягав не в боротьбі з чимось або кимось і настав тоді, коли мені випала висока честь від імені моєї держави підписати документ про передачу «Фарадея», який став «Академіком Вернадським», у розпорядження української науки. Все відбувалося у британському форін-офісі. З боку Англії меморандум підписав державний міністр з іноземних справ Девід Девіс. Подія була зворушлива. Я назавжди запам'ятав цей день - 20 липня 1995 року. Хочу також сказати - багато вчених України доклали неабияких зусиль для розробки, деталізації і, зрештою, підготовки до підписання згаданого меморандуму. Маю на увазі насамперед директора Інституту геологічних наук НАН України, члена нашої Академії Петра Федосійовича Гожики, доктора наук Юрія Борисовича Оскрета і багатьох інших. Вони брали участь у переговорах, спільно з британцями визначали, як працюватиме станція під час її передачі українцям і після... Здається, я вже говорив - перша експедиція на тоді ще «Фарадей» була спільна. Тут мешкали й працювали і англійські дослідники, і українські. Наші науковці за допомогою британських колег освоювали обладнання, звикали до обстановки. А вже наступна експедиція, коли над

«Академіком Вернадським» підняли наш прапор, була суто українською.

- Отже, Сергію Васильовичу, задум, який виник у Вас після прочитання листа про продаж британської антарктичної станції, цілком втілюється у життя. Дипломатичний здобуток, прямо скажемо, рідкісний. Тим паче, що, крім України, на «Фарадея», наскільки мені відомо, претендували інші чилійці, корейці...

- Це так. До того ж ті «інші» готові були викласти за станцію круглу суму. Але я не схильний до перебільшення своїх дипломатичних чар. Очевидно, даровизна Україні мала для британців більшу міжнародно-політичну вагу, ніж продаж «Фарадея» комусь іншому. У зв'язку з цим мені, як колишньому послові в Англії і просто людині, хотілося б відзначити величезну симпатію, з якою ставляться в цій далекій, острівній країні до нашої держави. Розумієте? Доповідаючи під час роботи у Британії і першому й другому нашим президентам, міністрам, я завжди наголошував, що вони недооцінюють можливості співпраці з Англією. Такої самої думки й тепер. Британія могла б бути для нас дуже важливим партнером. Чому? Ну, по-перше, британський бізнес завжди був, якщо можна так сказати, стратегічним, стабільним, надійним. І не тільки бізнес. Менталітет цієї нації, країни такий, що тут звикли заглядати далеко наперед, планувати свої дії, інвестиції, співпрацю з іншими державами на багато років. Британський досвід дуже корисний для України у розбудові її економіки, фінансово-банківської справи. Ми знаємо, що Великобританія протягом багатьох років була у світі лідером у торгівлі, окремих галузях промисловості. Тепер зважте таке. Наприкінці дев'ятнадцятого і на початку двадцятого століття Велика Британія - найбільша на земній кулі імперія. І от коли все це рухнуло, розвалилося, британці знайшли у собі сили перебороти багатосотлітні політичні та економічні імперативи, звестися над Європою вже у демократичній, гуманістичній іпостасі. Британці не тільки перебудували свій менталітет. Вони перебудували оборонну, вуглевидобувну, металургійну промисловість, багато інших галузей. Хоч минуле нашої країни й не схоже на минуле Британії, досвід такої перебудови, такої терплячості, послідовності та ґрунтовності нам дуже й дуже прислужився б. Та ба! Це чомусь недооцінюють.

- Коли заходить про європейське партнерство, у нас справді передусім називають такі країни, як Німеччина, Франція...

- Ну, вони нібито ближчі... Та що в наші часи - зайва тисяча кілометрів літаком чи сотня - наземним транспортом? Дрібниця. Від тієї ж таки Франції до Британії взагалі тридцять п'ять кілометрів. Віддаль сьогодні - не той критерій, що диктував би щось у політиці... Згадайте, зовсім недавно, позбувшись своїх колоній, Англія опинилася без нафти й газу.

А тепер? Ми бачимо тут цілком самодостатню енергетику. Нафту і газ видобувають з дна моря. Так що є чому повчитися! Адже в нас тепер проблема палива, енергоносіїв час від часу постає мало не як загальнонаціональна. Тим часом, залучаючи іноземні інвестиції, ми її вирішили б успішно. Саме так робилося й робиться у Британії. Не за рахунок державних коштів! Держава не повинна вкладати гроші у будівництво усіляких там газо- та нафтопроводів. Треба для цього заохочувати своїх власних і закордонних інвесторів. Кажучи по-іншому - працювати. Бюджет у цивілізованому світі існує, щоб фінансувати освіту, науку, охорону здоров'я, культуру... За рахунок нього не будують заводи! Але, наприклад, на той же соціальний захист його спрямовують обов'язково. Хіба це незрозуміле?.. От ще один приклад. У плані потенціального корисного досвіду. Ірландія! Хоч вона й отримала юридичну незалежність, її економіка була нещодавно міцно прив'язана до Великобританії. Ірландія вважалася однією з найбідніших країн Європи. Звідти у пошуках кращого життя масово виїздили. Еміграція! А тепер, після вступу до ЄС, бачимо зворотний процес - ірландці повертаються на батьківщину. У чому річ? Країна економічно піднялася. Їй вже не потрібні рятівні гранти. Вона створила дуже сприятливу для бізнесу податкову політику, майже не обкладає іноземні компанії. Закордонні інвестиції в галузі вигідних нині високих технологій вимагають чого? Освічених людей. Насамперед! І ось майже одразу тут вища освіта стає фактично безплатною. Молоді люди після вузу йдуть працювати в національну промисловість. Все стає на свої місця. Хіба це для нас не актуально, не повчально?

- Усе це надзвичайно цікаво! Але ми, здається, відхилилися від початкової теми. От Ви, Сергію Васильовичу, говорили про своїх спільників по антарктичній ідеї з України. А хто допомагав Вам у цьому відношенні там, в Англії?

- Майже всі, до кого я звертався у британській антарктичній службі або міністерстві закордонних справ... Звичайно, переконувати людей доводилося. Створювати певну моральну атмосферу - також. Не обійшлося, як то кажуть, і без психології. Одначе дар на зразок станції «Фарадей» був би немислимий без загальної доброзичливості британців. Це я вам кажу щиро. Щодо людей, допомога яких відчувалася мною у цій справі в посольстві, то це насамперед був радник з питань науки й освіти доктор Роланд Тарасович Франко. Роланд Тарасович якраз займався й проблемами української діаспори, ідо також знаходилися у площині нашої роботи. А з британського боку, як я вже казав, пов'язаними з передачею станції питаннями займалася їхня антарктична служба. Там був такий пан Девід Дрюїд, керівник Цього відомства, і його помічник, Френк Карі. Цих людей я також згадую з вдячністю.

- Станція «Фарадей», яка стала «Академіком Вернадським»... Напевне, то рідкісний приклад, коли результат успішних дипломатичних зусиль можна, так би мовити, і побачити, і помацати...

- Чому? Ви помиляєтеся! В дипломатичній справі багато конкретики. І я вам це доведу. Коли розпочиналася діяльність українського посольства в Англії, нас було у Лондоні троє: я, мій заступник - професор Михайло Білоусов, і консул Ігор Логінов. Нам подарували британські українці невеличкий будиночок. Ми його відремонтували, і вийшло приміщення посольства. Фактично в такому будинку дипломатичне представництво нашого рівня працювати не мало права. Бо будинок повинен бути на певній території Лондона і вміщувати відповідний штат посольських працівників. Але як тимчасове приміщення він нам підходив. (Між іншим, там тепер українське консульство). Так от, за цей будиночок, коли ми його заселили, треба було сплатити податок. І досить великий - близько ста п'ятдесяти тисяч фунтів стерлінгів! Потім ми так зробили, що діаспора нам подарувала ще один будиночок. Ми його використали для помешкання працівників. Цей будинок... Тоді, я гадаю, він коштував тисяч чотириста - п'ятсот, а зараз - близько мільйона фунтів стерлінгів. Цей будинок спочатку не хотіли нам дарувати. Довелося провести певну психологічну роботу... Я не хочу зараз вдаватися в деталі. Можете повірити на слово - та робота була не проста. Зрештою, й це приміщення нам подарували. Бачите? Протягом менш, ніж року ми отримали в Лондоні два будинки. Безкоштовно! Проте треба було за них сплатити податок. За один

- близько 150 тисяч фунтів. І так само

- за другий. Тобто, виходить, майже півмільйона доларів тільки самого податку... За британськими законами, уникнути податку не може ніхто. Ні звичайна служба, ні дипломатична. Що робити? Порадившись з юристами, які, до речі, вважали ситуацію унікальною і... безнадійною, я написав два палкі листи.

- До кого?

- Один до міністра фінансів Великобританії, другий - до міністра закордонних справ. В обох листах я наголошував, що Україна - держава молода, з коштами у нас негусто, тож було б чудово, аби зробили красивий жест - зняли з нас податок... І що ви думаєте? Минуло трохи більше, як рік, і ми одержали з міністерства фінансів та міністерства закордонних справ листи про те, що обидва податки знімаються. Таким чином, ми за порівняно короткий час отримали (безкоштовно!) у самісінькому центрі Лондона два не надто великих, але дуже пристойних будинки. Кожен з них, думаю, тепер коштує понад мільйон фунтів стерлінгів. Якщо це перевести у зрозуміліші вам грошові одиниці, американські долари, матимемо понад три мільйони! Конкретно? Конкретно! І все це...

Усе це зароблено тільки завдяки дипломатичним зусиллям...

- ... в основному, однієї людини. Вражає! Є про що Вам згадати, коли сядете за книгу під умовною назвою «На острові гостинності й туманів». Чи, можливо, вже засіли ?

- Та ні. Яка там книга? Одвічний брак часу! Та й чи цікаво то буде для інших? Ну, а коли б і вдався я до мемуарів, то зачепив би у них передусім те, що безпосередньо впливало на відносини України та Великобританії, мало вихід у велику політику...

- Зрозуміло. Шкода, що інтерв'ю має свої межі. А то б ... Втім, давайте-но переб'ємо бесіду про антарктичні справи отією політикою. Одне другому не завадить. Крім того, воно добре вписуватиметься у профіль нашого видання...

- Гаразд. Розпочну трохи здалеку. Що ми мали у Британії наприкінці дев'яносто другого року?.. Коли почало працювати посольство. Україна для британців була «терра інкогніта». Їхнє ставлення до нас я назвав би обережно-очікувальним. Довелося докласти чимало зусиль, аби воно стало приязно-дружнім. Хочете конкретніше? Будь ласка! Британія перша у Європі виступила проти територіальних претензій до України деяких її сусідів (Румунія, РФ). Це мало величезне значення. Тобто ті претензії вляглися. Не хто інший, як та ж таки Британія в особі лорда Фінсберга стала й першим провідником України до Ради Європи. І сталося це не просто так. Я добре знав тепер, на жаль, покійного пана Фінсберга й, природно, не міг не використати на користь справи такого знайомства. Річ у тім, що лорд Фінсберг був у РЄ представником британського парламенту і доповідачем про Україну... Отож він під час своєї доповіді в Раді Європи рішуче наполіг, аби нашу державу туди прийняли якнайшвидше.

- Там же, здається, тоді циркулювала така умова: Україну можна прийняти, але одночасно з Росією...

- От-от! Проте після доповіді лорда Фінсберга вона зникла. Відтак Україна ввійшла до РЄ навіть швидше, ніж Росія. Далі... У нас з Євросоюзом була підписана угода про партнерство й співробітництво. Але її повинні були ратифікувати країни - члени ЄС. А то передбачало відповідну роботу наших посольств. І ось знову - британський парламент

робить це першим. Причому, хочу підкреслити, наша активність у Лондоні не мала з боку МЗС України активної підтримки. Скажу більше -тодішній його міністр Удовенко майже ігнорував Великобританію. То була, звичайно, помилка. ...Нині часто лунає фраза про ключове геополітичне значення України у Центральній та Східній Європі. А, між іншим, вперше про це сказано було на міжнародній арені теж британцями. Конкретно -міністром закордонних справ Англії Малкольмом Ріфкіндом. З цією високою особою я також був знайомий і не приховую, що мав відповідну розмову перед його поїздкою в Україну. Справа в тому, що спочатку пан Ріфкінд мав відвідати Росію, Туреччину. А вже потім - Україну. Проте насправді першим його приймав Київ. Тут, виступаючи у Київському інституті міжнародних відносин, він і виголосив згадану думку. Зважте й на таке! Ріфкінд зробив офіційний візит в Україну одразу після свого призначення міністром. А це у міжнародній практиці важить багато...

- Виходить, і в політиці ніщо не може замінити особистих, неофіційних контактів... Великі справи, так би мовити, вершаться за маленькою чашечкою кави?

- Аякже! Візьмімо 1993 рік. Внаслідок розпаду Югославії звільнилося місце регіонального директора ЄБРР. Я дав сигнал Леоніду Кравчуку, нашому Президенту, міністру фінансів П'ятаченку. Провів переговори з президентом ЄБРР Жаком Аталі й домовилися - те місце буде за нами. Так воно й сталося. Першим представником України на посту регіонального директора, який відповідав за нашу державу, Румунію, Молдову й Грузію, став Олександр Савченко. Він входив до складу ради директорів і брав участь у виробленні стратегії діяльності всього ЄБРР...

- Сергію Васильовичу, якщо Ви, працюючи послом, були членом Королівського автомобільного клубу, то, треба гадати, Вам доводилося спілкуватися і з близьким оточенням її Величності? Це я знову - щодо політичної віддачі особистих контактів...

- У мене справді були добрі стосунки як з деякими членами королівської родини, так і з членами обох (лейбористський і консервативний) урядів Великобританії. І це, природно, тільки допомагало в роботі. От, приміром, виставки наших митців у Англії, концерти, які організовувало посольство... Їх особливо не помічали. Крига скресла після того, як мені вдалося умовити брата королеви Великобританії, герцога Глостерського. Він був у нас і на вернісажі художньої виставки, і на концерті Ольги Басистюк... А зятяйте собі таке: як тільки з'явиться десть представник королівської сім'ї, туди притьомом тягнеться вся верхівка... Традиції й принципи у цій країні неписані, та разом з тим і непорушні. А герцог же не просто подивився на твори наших митців чи послуухав їх. Він висловив і приємну

для нас особисту оцінку. Кращої пропаганди країни не придумаєш. До речі, герцог - високоосвічена людина. Архітектор, чудовий фотограф... Він двічі відвідав Україну, відкривав британський семінар у Києві, був у Криму. Адже Севастополь для британців - свята земля. Тут лежать їхні солдати, учасники Кримської війни... Коли принц Уельський був під Балаклавою, він мені сказав: «Я сюди повинен привезти своїх синів»... Отак! Ви, можливо, пам'ятаєте, як у палаці «Україна» та костьолі виступав хор Вестмінстерського абатства? На десятиліття чорнобильської трагедії. То був теж наслідок роботи нашого посольства. Домовлявся я, що прибуде у Київ і славнозвісна Діана, і бітлз Пол Маккартні... Та у принцеси саме був у розпалі процес розлучення, а дружину Маккартні поклали на тяжку операцію.

- Он як! Очевидно, очолюване Вами посольство мало відношення й до зміцнення українсько-британської співпраці по лінії торгівлі, банківської справи, науки і таке інше?

- Звичайно. Усе це було нашою щоденною турботою. Розпочнемо хоча б з того, що за нашого перебування в Лондоні було створено правову базу для двостороннього співробітництва. Виникли угоди - про консульську допомогу, транспорт, боротьбу зі злочинністю і таке інше. В актив нашої дипломатії у Британії можна віднести і успішний вступ України до Міжнародної морської організації. Це ініціювало саме посольство! З нашою участю було створено британо-українську торгову палату. Ми її, пам'ятаю, відкривали разом з Віктором Ющенком, тоді ще головою Нацбанку... До речі (якщо не знаєте) - у Британії друкувалися наші перші гривні. Звідти в Україну передана (компанія «ДеЛяРю») й технологія для нашого, вітчизняного, виробництва національної валюти... Тепер - наука. Тоді ж було підписано дуже цікаву угоду про співробітництво між нашою Академією наук і Королівським товариством, а також відомим у світі благодійним медичним фондом «Велком», який виділяє щороку мільярд (!) доларів на розвиток науки інших країн. До спрямування деякого його капіталу в Україну я мав пряме відношення... Окрема і доволі успішна сторінка в роботі посольства - сприяння співробітництву між Україною та Великобританією у військовій, правоохоронній справі. Тут, я сказав би, навіть намітилася така вісь: Україна - Британія - Польща ... Одне слово, цікавого і важливого було багато.

- Але ж і працювати, мабуть, доводилося!

- Що правда, то правда. Котра зараз година? Двадцять нуль-нуль? А ми, як бачите, ще розмовляємо... Працюватиму я й після того, як з вами попрощаюся. Приблизно так було й там, у Лондоні. Працювали без оглядки на час. Знаєте, все тільки-но розпочиналося...

Кожного надихала віра у краще майбутнє рідної країни, зростання її міжнародного авторитету... До речі, про авторитет. Не секрет, що позитивний імідж держави за кордоном створюється внаслідок її одностайного позитивного представлення. Послухайте високих представників іноземних країн та їх дипломатів -кожен дотримується однієї, спільної державної лінії, їх не запідозриш у політичному різномисленні. А наші... Той скаже вздовж, той - уперек. Іноземці тільки головами крутять: то яка ж вона, зрештою, насправді, ця Україна?

- Розпочинали ми з Антарктиди. Нею ж і закінчимо. Ви, Сергію Васильовичу, стояли, так би мовити, біля колиски антарктичної станції «Академік Вернадський». Чи відчуваєте тепер увагу дослідників білого континенту?

- А яка може бути увага? Я «відвойовував» станцію - вони нею користуються. Кожному - своє. Проте, скажімо, дуже зрадив, коли мені подарували фото, де увічнено момент підняття українського прапора над станцією, з написом: «Сергію Васильовичу - це Ваша заслуга». Приємно, не забули! А не так давно запрошували на зустріч із членами п'ятої експедиції. Теж добре! Хто з нас не хотів би бачити плоди власних зусиль?

- Нарешті, останнє. Закріплення нашої науки в Антарктиді й велика політика. Як Ви гадаєте, існує тут якийсь зв'язок?

- Звичайно. Залежність між участю нашої науки у престижних міжнародних програмах (а саме за такими ведуться дослідження в Антарктиді) і політичним іміджем держави безперечна. Крізь двері Антарктики ми швидше входимо в світову науку, упевненіше й предметніше заявляємо про себе як цивілізовану країну. Я вже не кажу про інший зв'язок - між масштабами досліджень біології антарктичних вод та риболовецьким промислом. Тут міцно переплелось все - і економіка, й політика. Бесіда з академіком НАН України С.В.Комісаренком завершена. Тема ніби вичерпана. Але з року в рік вирушають в Антарктиду й повертаються звідти експедиції. Логічно було б, як на нашу думку, хоч кількома реченнями обмовитися про наукові здобутки дослідників. Тим паче,, що таки напрошується запитання:

чи не даремно боролася наша дипломатія за сучасну і достоту дорогу дослідну станцію?

... У водах Антарктики водиться такий цікавий рачок - криль. Дуже поживний! В тому числі, звичайно, й для людини. Маленький криль є предметом великих наукових досліджень та риболовецьких пристрастей. Він опинився під загрозою нашествия медуз. Вчені сушать голови: як зарадити лиху? І хто більше для цього зробить, той матиме для своєї країни й більше перспектив крилевого промислу. «Угіддя» колишнього СРСР відійшли до Росії. Отже, треба завойовувати для наших рибалок нові. Що біологи й роблять. Це - економіка. А от екологія. У кризі Антарктиди - 87 відсотків прісних вод Землі! Є тривожні ознаки глобального потепління. А що, коли усе те почне танути? Всесвітній потоп! Над тим, як йому запобігти, також працюють спільно з іноземними колегами українські науковці. Хіба не актуально? Хіба це не турбота про майбутнє нас і наших потомків? Ще одна проблема, яка не дає спокійно спати чесній науці. І не лише їй. «Озонові діри». Потоншення захисної (від ультрафіолету!) озонової плівки планети. Це явище особливо помітне над Антарктидою. Але відбувається воно над усією Землею. Як його зупинити? Серед найкардинальніших заходів називають заборону виробництва фреону, речовини, яка циркулює у кожному холодильнику. Вже навіть створено в Америці замінника. Безпечний. Але ж і дорогий! І ось українські дослідники виявляють фреон... в антарктичній кризі. А тій кризі -тисячі років. Отже, фреони були й до ери холодильників? Сенсація! У такому разі, роблять висновок вчені, вважати популярний холодоагент винуватцем усіх бід рано. Все набагато серйозніше, складніше.

Нарешті розробки, що їх можна застосувати негайно. В ім'я нашого здоров'я й самопочуття. Вивчаючи озонову проблему в Антарктиці, дослідники отримали результати, які дозволяють буквально за півроку створити національну систему озонового та ультрафіолетового моніторингу. Коштом всього в ... 50 тисяч гривень. Різке погіршення самопочуття людей трапляється не тільки через погодні катаклізми. На нас діє злива ультрафіолету. І, звичайно, що тоді, коли тоншає озоновий шар... У США, наприклад, згаданий моніторинг діє. А проте система ця страшенно дорога.. Українські вчені пропонують свою, принципово нову й дешевшу. Ультрафіолетово-озоновий моніторинг повинен стати таким звичним, як прогноз погоди. Це потрібно всім. Як бачимо, українська наука в Антарктиці їсть свій хліб заслужено. Недаремні були дипломатичні зусилля, внаслідок яких запрацювала станція «Академік Вернадський»... А згадано ж лише кілька досягнень, невеличку частину того, що, як то кажуть, лежить на поверхні. Правда, все це повільно упроваджується в життя. Та то вже не вина науковців.

Володимир ІВЧЕНКО, член Національної Спілки письменників України